

Een oase in de woestijn.

Inhoudsopgave

Een oase in de woestijn.....	1
18 augustus 1893 I. Naar Helenaveen. - Eerste indrukken. - De oudste inwoner....	1
24 augustus 1893 II. De turfstrooiselfabriek.....	3
eind augustus 1893 III. Tuin- en landbouw in Helenaveen. - Het Koning- Willemsfonds. - Stichting "Koningslust". - Toestand der bevolking. - Wat nog gedaan kan worden. - Een spreekwoord tot besluit.....	4

18 augustus 1893 I. Naar Helenaveen. - Eerste indrukken. - De oudste inwoner.

- 5 "Retour Helenaveen!"
De klerk aan het loket van het station waar ik dit vroeg, keek mij zeer verbaasd aan.
"Helenaveen, Helenaveen," zeide hij, "waar ligt dat?"
"Ik moet u er op wijzen, dat Helenaveen eene halte is aan de lijn van den
10 Staatsspoorweg," zeide ik, "maar geeft u dan maar retour Boxtel, dan zal ik wel
verder komen".
De man zeide niets meer, gaf het verlangde kaartje, doch haalde tevens even de
schouders op, blijkbaar niet begrijpende, hoe ik van Boxtel naar Helenaveen zou
kunnen komen. Hij meende zeker, dat ik heelemaal verkeerd ging, misschien was hij van
15 meening dat men alles wat "veen" heet, in Drente en niet bij Boxtel moest zoeken.
Nochtans, die klerk van het Staatsspoor is niet de eenige, die niet weet waar
Helenaveen ligt, niet weet wat daar te zien kan zijn. Ik heb dezer dagen meer
mensen, als ik zeide te Helenaveen te zijn geweest, dadelijk hooren vragen: "Waar
ligt dat?"- en wanneer ik hem dan antwoordde: "Dicht bij Venloo, 't is een kolonie in
20 de Peel!", werd er glimlachend tot mij gezegd: "In de Peel? In dat moeras? Wie gaat
daar nu heen? Wat is daar te zien?"
Eigenaardig! Eene landbouwkolonie, een plekje in het hartje van Brabant, dat
werkelijk in menig opzicht belangwekkende is, een plaatsje waar de nijverheid bloeit;
het is misschien meer bekend in het buitenland, dan in Nederland zelf. De meesten
25 weten niet of ternauwernood waar het ligt en die het bij toeval wel eens op de kaart
vonden, weten volstrekt niet wat er belangrijk aan is.
Helenaveen bereikt men van Amsterdam met den trein naar Boxtel; daar gekomen kan men
dan een kaartje naar de halte Helenaveen krijgen; men kan ook te Amsterdam direct een
kaartje naar Venloo nemen en van daar naar Helenaveen, drie stations terug. Beide
30 reizen kosten ongeveer hetzelfde: de laatste wijze heeft dit voor, dat men met
een sneltrein tot Venloo kan komen en dan slechts een paar stations ver terug behoeft
te "boemelen", terwijl men van Boxtel naar Helenaveen een trein heeft die te Best,
Eindhoven, Nunen, Helmond en Deurne stopt, alvorens Helenaveen te bereiken. Ik nam
nochtans dezen weg om een blik op het landschap tusschen Boxtel en Helenaveen te
slaan en heb mij dat uurtje "boemelen" niet beklagd.
35 De aanblik van het landschap tusschen Boxtel en Deurne is inderdaad fraai. Het oog
blijft herhaaldelijk rusten op met zorg bebouwde akkers met rogge en haver,
schilderachtig gelegen tusschen boschjes hoog opgeschoten hakhout of min of meer
grootere uitgestrektheden sparrenbosch. Telkens steekt de toren van de een of andere
katholieke kerk hoog boven het vrij geaccidenteerde terrein uit.
40 Is men Deurne voorbij dan verandert dit alles. Dan spoort men tot bij Venlo door de
barre heide. Zoo ver het oog reikt strekt zich de dorre vlakte uit. Het ook ontwaart
niets dan hoog opgestapelde bergen turf, nu en dan een berkenboom of een rij
bijkorven, aan den gezichtseinder zich boven de vlakte verheffende torenspitsen.
De trein stopte aan de halte Helenaveen, een vrij onoogelijk stationsgebouwtje, maar
45 waar men al dadelijk merkt dat in deze buurt druk verkeer plaats heeft, getuige het
grootte aantal geladen en ongeladen goederenwagens, dat in de buurt der halte staat.
Wij gaan in de postkar, waarin behalve voor den koetsier en den briefvengarder, nog
plaats is voor twee passagiers, en als wij al dadelijk den hoek bij het station zijn
omgeslagen en de fabrieken der "Griendtsveen Moss Litter Co. Limd" zijn gepasseerd,
50 ligt langs het Helena-kanaal voor ons de weg naar het dorpje Helenaveen. In den
aanvang is die weg vrij eentonig: rechts en links strekt zich de heide uit met de
hooge stapels turf; ter rechterzijde staan nog jong-geplante boomen, die weinig of
geen schaduw afwerpen, nu en dan ziet men een arbeiderswoning, waaromheen een stukske
in cultuur gebrachte grond.
55 Maar hoe verder men komt, hoe meer teekening er komt in de omgeving. De flinke,
breede, harde grindweg maakt langs het kanaal dikwerf groote bochten, daar waar een
zijkanaal in de hoofdvaart valt en daar ter plaatse moet ons rijtuig dan over
drijvende pontonbruggen. Dergelijke bruggen vindt men in groote getale op de kanalen

60 te Helenaveen; sommigen ervan, die, waarover rijtuigen kunnen passeeren, zijn steviger en breeder dan anderen, waarover alleen verkeer te voet mogelijk is. Deze bruggen hebben dit boven draaibruggen, dat de brugwachters onnoodig zijn: de schippers, die door de kanalen varen maken de bruggen zelf open en sluiten ze weer achter zich, door ze aan de ketting vast te leggen.

65 Kort geleden kwam een schipper uit Holland te Helenaveen. Hij was er nooit te voren met zijn schuit geweest en al spoedig versperde een der bruggen hem de doorvaart. In den omtrek was geen mensch te zien. Toen na zijn aanhoudend geschreeuw van : "brug op!" niemand verscheen om de brug te openen, zeide de schipper tot zijn knecht: "Wij zullen de brug zelf openen en om die luie kerels hier, die niet op hun post zijn, een kool te stoven, laten wij de brug dan open."

70 Zoo gezegd, zoo gedaan. Doch nauwelijks was het schip een eindweegs door de brug of toevallig kwam een opzichter der maatschappij "Helenaveen" daar ter plaatse en onze schipper was heel verbaasd te hooren dat hij de brug achter zich moest sluiten en elke schipper hier zelf het brugwachterswerk had te doen. Zoo iets had hij in Holland nooit gehoord!

75 Zooals gezegd, er komt allengs meer leven in het landschap. De boomen langs den weg worden steviger en lommerrijker; de arbeiderswoningen, eenvoudig, doch net van steen opgetrokken met haar moestuinen en bouwland, worden talrijker; de perceelen ontgonnen land met hun dik staand graan en aardappelen nemen toe; overal in den omtrek ziet men boschpaadjes en fraaie lanen, waardoor men aan het einde voorbij de nette woning van

80 den boekhouder met den fraai aangelegden tuin, voorbij de in het hout verscholen kleine protestantsche kerk, langs de openbare school, langs de katholieke kerk en katholieke school, tot de postkar na een groot uur rijden ophoudt voor de groote, ruime woning met kantoren van den directeur der Maatschappij *Helenaveen*, waartegenover ook het hulppostkantoor staat: die lange rit met de postkar heeft ons

85 de somma van dertig, zegge dertig cents, gekost. De directeur der maatschappij "Helenaveen", de heer J. C. van de Blocquery, wien wij ons verlangen te kennen gaven omtrent Helenaveen iets meer te vernemen, verklaarde zich tot het geven van alle mogelijke inlichtingen volgaarne bereid en van hetgeen wij van hem vernamen en door eigen aanschouwing zagen, wenschen wij den lezer een en

90 ander mede te deelen. Voor veertig jaren bestond de plaats, die thans Helenaveen heet, nog niet. Het was in 1853 dat de heer Van der Griendt uit 's-Hertogenbosch van de gemeente Deurne eenige honderden bunders veen in de Peel kocht, met het doel, die te gaan ontginnen. Wilde men daartoe kunnen komen, dan diende allereerst een kanaal te worden gegraven, om het

95 moeraswater te kunnen afvoeren en de eventueel uit te baggeren turf te kunnen transporteeren. Daartoe werd begonnen met het graven van een kanaal, beginnende bij de Noordervaart, die weder uitloopt in de Zuid-Willemsvaart. De voor dat kanaal uitgegraven grond vormt thans de onderlaag van den flinken rijweg langs het kanaal. Het werk ging de krachten van den heer v. d. Griendt - die deze plek naar zijne

100 echtgenoot Helenaveen noemde - al spoedig te boven, doch hij wist eene maatschappij te vormen, waarvan hij de eerste directeur werd en wat thans nog is de "Maatschappij Helenaveen". Het doel dier Maatschappij was het land uit te veenen, de turf aan de markt te brengen en de uitgeveende gronden in cultuur te brengen of te beboschen. "Er was hier huis nog plant, mijnheer", aldus sprak de 79-jarige Kempers, een man,

105 die, oorspronkelijk uit Zeeland afkomstig, in 1853 de eerste spade in den grond stak voor het te graven Helenakanaal, 't was hier moeras en nog eens moeras. En kijkt u nu eens! Thans overal bosch, flinke boomen, mooie wegen, tal van woningen, best land, dat jaarlijks meer en meer opbrengt. Ik zelf in een best huisje met een aardige lap grond, ja, mijnheer, er kan heel wat gebeuren in veertig jaar tijds. Ik heb hier

110 alles als 't ware zien geboren worden. Heeft u dien grooten kersenboom gezien daar op het erf van de directeurswoning? Ik had hem gezien. 't Was een kersenboom, zoo groot als ik er nooit te voren een had gezien, een reus onder zijns gelijken, waarvan dezen zomer niet minder dan 600 pond kersen was geogst.

115 "Welnu, mijnheer," vervolgde de oude man, "dien boom heb ik geplant; 't was een nietig plantje uit een kersenpit gegroeid, ik kweekte het uit aardigheid op en plantte het bij mijn huis, want op die plek, waar nu de directeurswoning staat, heb ik mijn eerste hutje gehad en kijk nu eens wat een boom dat is geworden! En zoo is 't met alles gegaan. Vruchtboomen - ho maar! en thans groote boomgaarden met beste peren

120 en appelen; menschen woonden hier niet; wij kwamen hier van alle kanten heen om te werken aan het kanaal, uit Zeeland, uit Overijsel, uit Holland, uit Friesland, uit Brabant zelf. De meeste lui, die hier wonen zijn dan ook oorspronkelijk geen Brabanters en nu wonen hier bijna 700 menschen en ze hebben 't allemaal vrij goed. Ja, ja, mijnheer, je kunt van een leelijk stuk grond heel wat goeds maken, als je

125 maar werkt en als je maar mest, want de mest moet 't 'm doen, de mest moet 't 'm
doen! En dat was in den beginnen een last. Die werd met schepen aangevoerd en
iedereen kon er dan van koopen uit de kuilen, waarin ze bewaard werd. Daar ginder is
niet veel, 't volk had er 't geld niet voor en zoo kreeg men 't dan ook meestal voor
130 niemandal. Nou, u Kunt wel zien dat er goed gebruik van is gemaakt.
Veertig jaar, er kan in zoo 'n tijd wat gebeuren!"
De oude man zweeg. Hij leunde op den schoffel, waarmee hij bezig was geweest zijn
tuintje van onkruid te zuiveren, toen wij tot hem kwamen en liet peinzend den blik
gaan over het landschap voor hem.
135 Ik vroeg hem nog een en ander uit het verleden en verliet hem toen om met den
boekhouder de turfstrooiselfabrieken te gaan bezichtigen. Over die fabrieken en de
culturen te Helenaveen in een volgend artikel.

24 augustus 1893 **II. De turfstrooiselfabriek.**

140 Het oorspronkelijke doel, waarmede de *Maatschappij Helenaveen* optrad, was het in
cultuur brengen van woeste gronden. Dat doel is nooit uit het oog verloren,
integendeel, wij zullen later zien dat het een zeer groote plaats inneemt onder de
werkzaamheden der kolonie, maar daarnaast heeft de turfstrooisel-fabricage in de
145 laatste jaren een verbazende vlucht genomen. Van de 1000 bunders grond ongeveer, die
door de Maatschappij bewerkt worden, zijn er 150 in cultuur gebracht, de overige
moeten dienen voor de fabricage van turfstrooisel. Het hoogveen, waaruit de gronden
van de Peel hoofdzakelijk bestaan, heeft als bovenste laag het zoogenaamde grauwe
veen. Tot voor een jaar of acht werd die laag als waardeloos afgegraven en in kuilen
150 geworpen, "ingebonkt" zooals men dat noemt, vandaar dat men in de buurt tal van
zoogenaamde "bonken" vindt, waaruit het grauwe veen thans geleidelijk weder wordt
opgegraven voor de fabricage van het turfstrooisel. Het was vroeger alleen te doen om
de onder het grauwe veen gelegen sliblaag, om daarvan de zoogenaamde persturf te
maken.
Die persturf wordt ook nu nog gebruikt; het is een degelijke brandstof, die bij de
155 verbranding in hitte niet voor steenkolen behoeft onder te doen en waarvan de groote
steenfabrieken dan ook gretige afnemers zijn.
Het grauwe veen wordt thans afgestoken in groote lichtbruine turven, die gedroogd
zijnde, gelijken op groote mikbrooden, met dit onderscheid dat zij aanmerkelijk
160 lichter zijn. De groote hoopen turf die men in en om Helenaveen ziet, zijn gevormd
uit deze lichtbruine turven. Het kanalennet is hoofdzakelijk uitgebreid met het doel
de groote hoeveelheden grauweveen naar de fabrieken te kunnen vervoeren.
De Maatschappij heeft haar turfstrooiselfabricatie dermate zien uitbreiden, dat zij
thans twee fabrieken er voor in werking heeft. De eene is een vaste fabriek, de
165 andere eene drijvende, gelegen op de Helenavaart, en kan door twee paarden
gemakkelijk langs het kanaal worden voortgetrokken naar de plekken waar de grootste
hoeveelheden turf zijn bijeengebracht.
Treden wij een der fabrieken binnen. 't Zij u geraden niet bang te zijn voor een
beetje stof, want natuurlijk de vermalen drogen turf maakt dat men in de fabriek als
170 't ware stof eet en men haar verlatende die stoflaag duimen dik op de kleeren heeft
en neus en ooren er hun deel van hebben erlangd.
Op de bovenverdieping wordt de turf in de machine gegooid, die door stoomkracht in
beweging gebracht, de stukken fijn maalt. Die fijn gemalen turf komt beneden tusschen
persen, die haar persen tot groote balen, gemiddeld 150 kilo wegende. Voor die baal
175 de pers verlaat, wordt zijn omklemd door latten en dunne ijzeren banden, vervolgens
bij het verlaten der pers gewogen, gemerkt en op de schuiten gelaten, die gevuld
zijnde, den voorraad langs de kanalen naar de halte vervoeren, van waar deze verder
per spoor wordt getransporteerd.
Dagelijks worden eenige duizenden kilo's turfstrooisel gemaakt en vooral deze zomer
180 is de vraag naar dit artikel ontzaggelijk groot. Uit Frankrijk, België, Engeland,
Amerika krijgt de Maatschappij aanvraag tot levering en die vraag is zóó groot, dat
aan alle bestellingen onmogelijk kan worden voldaan. Wat daarvan de reden is? De in
vele landen door de langdurige droogte mislukte hooi-oogst. Door de weinige voorraden
hooi, moet het stroo, dat anders grootendeels in de veestallen wordt gebracht om
185 later als mest dienst te kunnen doen, thans voor een groot deel als haksel onder het
veevoeder worden gemengd, zoodat voor het vee iets anders als ligging in de stallen
moet dienst doen; dat andere nu is het turfstrooisel. Maar zelfs in normale tijden
geven vele veehouders aan turfstrooisel verre de voorkeur boven stroo, omdat het
strooisel zich met de faecaliën der dieren veel beter mengt tot mest, waardoor weinig
verloren gaat. De mest door turfstrooisel verkregen is voor vele gronden beter dan

190 die van strooi en in 't bijzonder geschikt voor droge kleigronden. Ook de zindelijkheid en de frischheid in de stallen wordt er zeer door bevorderd. Het turfstrooisel wordt dan ook in de stallen van tram- en rijtuigmaatschappijen veel neer gebruikt dan stroo, maar 't is een eigenaardig verschijnsel dat de afnemers bij ons te lande in vergelijking van die van het buitenland meer klein in aantal zijn: in 195 ons land schijnt men over 't algemeen nog maar niet nuttig te kunnen vinden, wat in het buitenland zoo zeer gewild is.

De stof, die bij het vermalen van het grauwe veen tot turfstrooisel, blijft liggen, is ook niet geheel waardeloos. Ook die wordt tot balen geperst, waarvan evenwel bij het vervoer uit den aard der zaak veel verloren gaat. Zij wordt in den laatsten tijd 200 veel gebruikt voor privaten, in die huizen waar geen Liernurstel bestaat; vooral in Duitschland wordt die stof daartoe veel gevraagd. Te Helenaveen zelf wordt die stof in de privaten der woningen van directeur en boekhouder gebruikt, waardoor die privaten geheel reukeloos zijn. Zou er, vroegen wij ons bij deze gelegenheid af, niet op de een of andere wijze iets te vinden zijn, dat in die woningen te Amsterdam, die 205 nog altijd den beerwagen voor de deur moeten zien, steeds eene hoeveelheid van die turfstrooisel-stof kon zijn, voor de vaten of emmers, waarin men de faecaliën moet opzamelen; de gezondheidstoestand van hen, die in dergelijke woningen leven, zou er zeker door bevorderd worden.

De blijvende vraag naar turfstrooisel, die natuurlijk 's winters, als het vee gestald 210 is, nog grooter is dan thans, maakt dat aan de fabrieken zomer en winter volop werk is. In dezen tijd des jaars graaft men de grootste hoeveelheden grauwe veen af en stapelt die op in de nabijheid der fabrieken, opdat, als straks strenge vorst het graven in de venen onmogelijk maakt, voldoende hoeveelheid voorradig is en men geregeld zal kunnen doorwerken.

De ventilatie in de fabrieken der Maatschappij laat niets te wenschen over, wat 215 evenwel niet wegneemt dat de werklieden nog altijd veel last hebben van het stof, dat hun in neus, mond, oogen en ooren vliegt. Tot dusverre wordt door de directie te vergeefs gezocht naar een voorwerp, dat, het hoofd van den werkman bedekkende, hem tegen de stof beschermt; een masker dat beproefd is, bleek onvoldoende, daar de 220 werklieden het daarachter te benauwd kregen, hoe licht en luchtig het ook werd gemaakt.

Beide fabrieken zijn electricisch verlicht, terwijl zij, evenals de halte Helenaveen, telephonisch met het hoofdkwartier verbonden zijn.

Er is nog een product dat bij het opgraven van het grauwe veen verkregen wordt, hetwelk 225 in den laatsten tijd mede zijn nut krijgt, nl. de z.g. "lok", dat zijn de vezels, die in de turf zitten. Zij blijven in de veenderijen liggen, doch worden door een fabrikant opgezameld tot het maken van anti-septische verbanden, terwijl zij bovendien ook voor het vlechten van matten, loopers en tapijten goede diensten bewijzen.

230

eind augustus 1893 **III. Tuin- en landbouw in Helenaveen. - Het Koning-
Willemsfonds. - Stichting "Koningslust". - Toestand der bevolking. - Wat nog gedaan
kan worden. - Een spreekwoord tot besluit.**

Ik heb er op gewezen, dat van de 1000 bunders land, die de maatschappij "Helenaveen" 235 ontgint, er 150 ongeveer in cultuur zijn gebracht.

Tegen betaling van een zeer lagen huurprijs, waarvan de huurders de eerste jaren nog vrijgesteld zijn, kunnen zij van de Maatschappij een stukske grond en een huisje in huur krijgen. De huisjes zijn zeer eenvoudig, doch net opgetrokken.

Wanneer men de in cultuur gebrachte gronden langs gaat, valt het dadelijk op, met hoe 240 veel voorliefde de grond bebouwd werd; hoe veel moeite en zorg er aan besteed werd van den oorspronkelijk onvruchtbaren bodem een rentegevend plekje te maken en hoe zeer men daarin geslaagd is.

Slechts op zeer enkele plaatsen, waar wij bij ons bezoek kwamen, stonden de gewassen 245 slecht, en waar dit het geval is, was de oorzaak meestal, dat de "boer" weinig hart voor zijn werk had en zijn grond bepaald verwaarloosde.

Wat de granen betreft, wij merkten in hoofdzaak op haver en rogge, die bijna overal zeer dik stonden, slechts op enkele punten was een lapje boekweit te zien.

Hoofdzaak te Helenaveen zijn echter groente- en vruchtenteelt, die zeer goede 250 uitkomsten schijnen te geven. Elk huisje heeft in de onmiddellijke nabijheid een groentetuin, waarin spersie- en snijboonen, en bovenal komkommers en augurken geteeld worden, trouwens men schijnt hier den bodem bijkans voor alles geschikt te kunnen maken. In de tuinen van den directeur en den boekhouder, die de moeite van het zien waard waren, zoo muntten zij uit door degelijk onderhoud en fraaien aanleg, vindt men bijkans van alle inlandsche boomen en planten een exemplaar

255 vertegenwoordigd en de tuinen leverden allerhande groenten en vruchten.
In den tuin van den boekhouder zagen wij een paar exemplaren van reusachtige
komkommers, indirect een geschenk van H. M. koningin Wilhelmina. De jonge Koningin,
die nl. wel gehoord had hoe veel belangstelling nu wijlen haar vader voor Helenaveen
had betoond, had ook eens den wensch te kennen gegeven, iets voor Helenaveen te doen
260 en echt kinderlijk zond zij uit haar tuintje op het Loo het zaad van de
reuzenkomkommers naar de Maatschappij.
Dit zaad heeft rijke en reusachtige vruchten afgeworpen en zoo H. M. ooit bij een
tochtje door Brabant ook Helenaveen mocht bezoeken - wat de bevolking aldaar steeds
hoopt dat nog eens gebeuren zal - zal zij in den tuin van den boekhouder de
265 reuzenkomkommers kunnen vinden.
Er is ook te Helenaveen een reusachtige groententuin, die echter niet tot de gronden
der Maatschappij behoort, doch geëxploiteerd wordt door een vroegeren hoofdopzichter
der Maatschappij.
Een bezoek overwaard is de Westlandsche tuin, die door de Maatschappij verhuurd is.
270 In dezen tuin groeien de vruchten even weelderig als in het om het ooft beroemde
Westland.
Tijdens ons bezoek gingen de talrijke pruimen-, appel- en perenboomen als gebukt
onder den zwaren last, dien zij hadden te torsen en langs de lange muren zaten de
druivenranken vol van trossen, die heel wat beloofden en deze druiven uit de om zijn
275 onvruchtbaarheid steeds berucht geweest zijnden Peel, kunnen bepaald eene
vergelijking met die, gekweekt in het om zijn vruchtbaarheid bekende Westland,
glansrijk doorstaan.
't Zij erkend, dat dezen zomer een groote bijzonderheid is: er zijn jaren aan den
zomer van 1893 voorafgegaan, dat de vruchtboomen bijkans niets opbrachten en de
280 pachters hunne pachtsom niet aan het geoogste ooft verdienden, doch die ongunstige
toestand bestond dan evengoed voor de kweekers en boomgaardhouders in Westland of
Betuwe.
De groenten worden voor een groot gedeelte naar Crefeld verzonden, voor een ander
deel met de vruchten te Rotterdam ter markt gebracht.
285 Naast den Westlandschen tuin bestond tot voor een paar jaar de *Koning-Willemstuin*.
Z. M. Willem III had nl. indertijd een aantal vruchtboomen aan de Maatschappij
geschonken. Later bleek, dat de boomen wel vrucht droegen, doch de leverancier boomen
had gestuurd, waarvan de vrucht op de markt weinig of geen waarde had. Besloten werd
daarom de boomen te rooien, zoodat thans de plaats, waar zij stonden, een uitgestrekt
290 weiland is. Het voornemen is echter er geleidelijk weder vruchtboomen van groote
waarde te doen planten.
Behalve het schenken van den Willemstuin, betoonde Z. M. belangstelling in de
kolonie, door daarvoor te stichten het *Koning-Willemsfonds*. De bestemming van dit
fonds is, daaruit zooveel mogelijk degelijke arbeiderswoningen in de kolonie te
295 bouwen en den bewoners er van, wanneer zij hun grond gaan ontginnen, voor de eerste
kosten een renteloos voorschot te verstrekken. Dit fonds heeft in de kolonie al heel
wat goeds gesticht en daarmee is de naam van wijlen Z. M. Willem III voor altijd aan
Helenaveen verbonden. Toen Z. M. overleden was, heeft de Maatschappij dan ook de
dankbaarheid aan zijne nagedachtenis betoond, door op de lijkbaar een fraaien,
300 reusachtigen krans te doen leggen, waarvan op het kantoor der directie thans nog eene
goedgeslaagde photographie te zien is, hangende nevens de portretten van Z. M. en
koningin Wilhelmina.
Ik wil hier tevens nog even wijzen op een stichting, die, hoewel niet tot Helenaveen
behoorende, daar toch in de buurt ligt en hier wel even genoemd mag worden, nl. de
305 stichting *Koningslust*, onder de gemeente Helden.
Wanneer men bij de directeurswoning de fraaie laan doorgewandeld is, die naar de
grens der heide loopt, dan ziet met heel heel in de verte het bosch, dat de stichting
Koningslust omgeeft.
Twee monniken kochten daar voor eenige jaren een stuk slechte heide en begonnen die
310 te ontginnen. Later werd er een gesticht gebouwd, waarin dronkaards en goedaardige
idioten werden opgenomen en aan het werk gesteld. En thans beschikt de stichting over
60 à 70 bunders goed ontgonnen en voor den landbouw geschikt gemaakte gronden, die
door de bewoners der stichting worden onderhouden. Men treft er goed vee aan en
schuren vol graan, dat door de bewoners zelven weder uit de hand wordt gedorscht,
315 zoodat men ook 's winters de menschen aan het werk kan houden.
Naast Helenaveen bewijst *Koningslust* wat met wilskracht en vlijt van den onvruchtbaren
bodem kan worden gemaakt.
Vraagt men nu: Hoe is onder de geschikste omstandigheden de toestand der bevolking in
deze kolonie? dan kan het antwoord daarop luiden: gunstig.
320 De arbeiders zijn over het geheel zeer tevreden en genieten een welvaart, die hun

door menig arbeider in deze dagen mag worden benijd.

325 De woningen, wij merkten het reeds op, zijn klein, doch voldoende voor de behoefte en de loonen betrekkelijk hoog. In de turfstrooiselfabriek en in het veen wordt het werk aanbesteed voor vasten prijs, zoodat de ploegen, die het meest opgegraven hebben, of de meeste balen turfstrooisel hebben gemaakt, het grootste weekloon verwerven. Over 't algemeen verdienen de arbeiders fl.50 à fl.60 per dag, terwijl de vrouwen en jongens boven de 12 jaar, die hoofdzakelijk medehelpen bij het opstapelen der turf, ook nog verdiensten in huis brengen.

330 Armoede, zooals men die in de groote steden kent, komt te Helenaveen hoegenaamd niet voor. De werkman kan 's zomers bijna dagelijks een stuk vleesch op tafel hebben en dan nog gemakkelijk een duitje voor den winter overleggen, indien het denkbeeld van sparen meer was doorgedrongen, doch dit is, dus werd ons verzekerd, nog bij lange na niet het geval. 's Zomers neemt men het er van, zoodat men 's winters wel eens moeite heeft er te komen, vooral in die dagen als strenge vorst belet het graven in de venen voort te zetten. In de turfstrooiselfabrieken kan men, gelijk gezegd, 's winters doorwerken, zoodat daar de verdiensten nooit stil staan. Is de toestand bij uitzondering, door ziekte of wat ook, erg nijpend, dan komt de maatschappij "Helenaveen" met een geldelijk voorschot te hulp.

340 Ook de pachters der gronden genieten een betrekkelijke welvaart, die natuurlijk meer of minder is, naarmate de zomer voor tuin- en akkerbouw al dan niet gunstig was. Maar over 't algemeen mag men te Helenaveen van een welvarende bevolking spreken en als men gezien heeft wat daar tot stand is gebracht, dan rijst onwillekeurig de vraag, kan er niet meer gedaan worden? Niet door de Maatschappij, deze doet én in 't belang harer aandeelhouders, én in dat der bevolking wat mogelijk is, maar zou de Staat hier niet meer kunnen doen? Er liggen in die streek nog duizenden bunders grond, die op dezelfde wijze, als de maatschappij "Helenaveen" doet, productief konden worden gemaakt. Indien de Staat daartoe wilde medewerken door huisjes te bouwen en den bewoners er van daarbij een stuk grond ter ontginning te geven, de eerste paar jaren met een voorschot, er zouden dan heel wat boerenarbeiders uit 345 verschillende deelen des lands, die nu niets verdienen, aan loonend werk kunnen geholpen worden.

't Spreekt vanzelf, dat tegen een dergelijk plan bezwaren kunnen worden geopperd, dat moeilijkheden zich zullen voordoen, doch dat zij onoverkomelijk zouden zijn, gelooven wij niet. Een proef ware althans te nemen.

355 Ten slotte de verklaring van een spreekwoord, dat dikwerf gebruikt wordt, doch waarvan velen de herkomst zeker niet weten. Men kent de uitdrukking "mijl op zeven". De verklaring van deze uitdrukking vindt men in de Peel.

Zuidelijk van Helenaveen ligt het dorp Meyel, noordelijk er van het dorp Sevenum. Beide dorpen liggen in een rechte lijn betrekkelijk dicht bij elkaar. Doch daar men vroeger door de moerassige Peel den rechten weg tusschen beide plaatsen niet kon 360 nemen, moest men, om van Meyel te Sevenum te komen, een grooten omweg maken, en zoo ontstond, als er sprake was van een grooten omweg, de uitdrukking: "van Meyel op Sevenum", die allengs verbasterd werd in "mijl op zeven".

Personenregister

opzichter der maatschappij "Helenaveen".....	2
directeur der maatschappij "Helenaveen", de heer J. C. van de Blocquery.....	2
heer Van der Griendt uit 's-Hertogenbosch.....	2
de 79-jarige Kempers.....	2
den boekhouder.....	3
H. M. koningin Wilhelmina.....	5
vroegeren hoofdopzichter der Maatschappij.....	5
Z. M. Willem III.....	5
Twee monniken kochten daar voor eenige jaren een stuk slechte heide.....	5